

צינים
 ויבואין מ"י פ"ב מה' כלאים ה"י: ב אבד ר"י: מ"ק ו' ע"ג מ"י פ"ב מה' כלאים ה"י: מ"י

שינוי נוסחאות
 הרבים נ"מ רבי: את הקברות נ"ג: יצ"ק ובמש"ר על: נ"מ את הקברות: (אף) על הכלאים נמו"ק ע"י למה וע"י מ"י:

פי ריבבין
 אב"ה דמחלו עבד לנחיה מקוה צינן יטן ומפ"י צינן פשר: א"י נמי לפי שמעיינן מהמעטין נקט עינן מקוה ממי נשמי בחורף לגרן הקן כדלמא כחוספא מ"ק כל מקוה שאין בו ארבעים פה מוסרין לו אמה המים ומשלטין לו ארבעים פה עליו: שיהא כשר להקנות מ"י: מציינין ע"י הקברות: נח"מ מ"ק מן משקין את הדרכים ולא הרחובות ולא מקוה המים ועינן כל לרי רבים ומלינן על הקברות ויחלין על הכלאים משמע שחלו של מים היו יולאין קשא צינן אצין קשא כלאים אלאים אצין אצין ל"ק כמפרש צירולמי ספר שירי נשמי אחר אציריהו נ"מ: נאדר וטפסו אצין וגם ים להקשות דרכים וסוכות אדרכיס ורחובות ויש לתק שירי נשמי וסוכות וקלטו כדמח נפ"ק דר"ה נח"מ נמי סח"י קשר כלאים אלאים ל"ק יח"ח: צירולמי כאן נכרי כאן נחלי ונכ"ל ע"ה מרזין כאן ברעיס כאן ברקו: נרשין כמ"ק נ"ק ו' וע"ה הן יולאין כחוה שמינו כל קשה ש"ה כ"ה רועה וע"ה ממן אחר יעשה ויחפס כלאים ה"ה שני"ה: ב בר"אשונה ה"ו עוקרין הכלאים ומשליבין צ"ע נחמין שרבו עינן עינן של הנומא קודמה לך נפיה והיא אומרת לך פרוש ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן דכמי ועברו העוברים נאדר וראה ע"ס אדם וזנה אללו צינן ע"ס מכלן שמלינין על העמנות. אדם

הרמב"ם והכוונה כי כל מה שהיה מאלו הדברים חלי ומסוגר ולא נתעסקו בו שמורין וממהרין להשלימו ולהגיעו לתכליתו מחלי חודש אדר. ע"כ. דודאי מי שהיה רצו והקדים לעשות נשכר והרי הוא משוגח אלא הכי נמי שהוא חלי וכו' ובפרק

ד' מהלכות סוטה כתב בחמשה עשר נאדר נפנין בית דין על זרמי הרבים ונדוקים על הראויה לשמות להשקותה ועל הראויה לקנא לה ולהזיאה בלא כחובה וכל זמן משקין את הסוטה וכח"מ הכ"מ דמשמע

ליה דהא קאמר ומשקין את הסוטה דהיינו לומר נדוקים על הראויה לשמות וכו' דלילו להשקותה לא היו מחמרים אותה עד חמשה עשר נאדר אלא כלל יום היו משקין אותה וזה שאמר וכל זמן משקין את הסוטה עד כאן אבל מלשנו שצירשו אין נראה כן. אלא לרצו בלנד ועל ההשקה עממה נמי. וטעמא מסתבר הואיל וצ"ח וימנא מהמעמקים בלאו הכי נחמין רחובות וצ"ח הקברות ושאר דברים שהם זרמי הלך נפנין ג"כ לעשות כל זרמי רבים הללו. וז"ל הרמב"ם צירש פרק ח' מה' ערכין בט"ו נאדר בית דין נפנין לחפש ולנדוק על וכו' כדי שיהיה כל העם עמיד ליתן מרומת השקלים לחוק את בית אלהינו: ויבואים אף על הכלאים. האי אף

פירוש המשניות להרמב"ם
 שאובין להשלים הארבעים סאה שהם שיעור מי מקוה ועוד יתבאר זה הענין ויולחו במסכת מקוואות: ואמרם צרבי הרבים. ביארם בירוש' ואמרו אלו הן צרבי רבים דנין דיני ממונות דיני נפשות ודיני מכות ופודין ערכין וחרמים והקדשות ומשקין מי סוטה ושרפין את הפרה ורועין עבד עברי ומטהרין את המצורע ועורפין עגלה ערופה ופורקין את המנעול מע"ג המים ואין מחזירין אותו ר"ל שמפקירם הגבים שהמים מכונסים בהם לבני אדם בכלל*) שיטחו מהם כימות החמה והכוונה כי כל מה שהיה מאלו הדברים חלי ומסוגר

כגון דיני ממונות ודיני נפשות, ודיני מכות, ופדיות ערכים וחרמים והקדשות, והשקלת סוטה, ושריפת פרה, ורעינת עבד עברי, וטהרת מצורע, ושולחן לפתוח צרות של מים מכונסים כדי שיהיו מרזין לעם לשמות מהן צימות החמה. דכל

הן זרמי רבים יניחו: ומציינין את הקברות. שלא יחילו עליהם הכהנים ועושים טהרות. והצ"ח הוא שממחים סיד ושופכים אותו סביב הקבר. וצימות הגשמים היה הסיד נימות, ונרץ לחזור ולציינו:

ויבואים. שלוחי בית דין: אף על הכלאים. ואע"פ שכבר הכריזו עליהם נאדר נאדר, לא היו סומכים על ההכרזה, דשמא לא עקרום בעלים. והיו הם יולאים ועוקרים אותם: ב היו עוקרים ומשליבים צניניהם. לפני בעלי השדות כדי שיתבישו, והיו בעלי שדות שמחים שמנכסים להם שדותיהם ועוד שהיו נוחנין אותן לפני בהמתן. והקנין שיהיו משליבין אותן דרכים, ועדיין היו בעלי שדות שמחים שהיו מנכסים להן:

ולא נתעסקו בו שמורין וממהרין להשלימו ולהגיעו לתכליתו מחלי חודש אדר: ואמרם ומציינין ע"י הקברות. הוא שמכקירין אותן ואוחה שהיו מוצאין שמיחה אותה המים ר"ל שנמחה הציון הבנוי על הקבר היו משמימין בו סימן ומחזקין אותו כדי שיהא מקום הטומאה ניכר וידוע ויפרשו ממנו הכהנים וכבר נתבאר לך במסכת מעשר שני שצ"ח קברות הוא כס"ד: ואמרו ויבואין אף על הכלאים. שירצאן הממונין ומבקרין השדות הורועות והכרמים ולא היו סומכין על ההכרזה בלבד. ב זה מבואר ואמת וכבר בארנוהו בפ"ב מכלאים.

מלאכת שלמה
 מכלן שמלינין על השדה ועל הגולגולת. וזנה מכלן שמלינין ע"ג אכן קבועה שאם אשה אומר על אכן מטולעלה אף היא הולכת ומטמאה במקום אחר. אללו אל מקום טהרה. צינן מכלן צינן: ויבואין אף על הכלאים. כח הכנס הר"ר שלמה שירליו ז"ל דברי איתא בכל הספרים וה"פ משום דה"ה דנ"ו דינא הוא דלאו על זרמי רבים וכל הני דלמרחן משום דקדשה דיני שופכי לא חמימא ולא קריא ונרץ לרחיניה אבל כלאים דכל מד שדכו רמיא עליה ע"ד דנתיב זה דמד נאדר כני להו ולא זרין לבי"ד לנאדר השדות נט"ו קמ"ל דינאין ומש"ה מני אף א"ג דקח"י אפיפא דקחמי נט"ו קמ"ל דינאין ומש"ה מני אף א"ג דקח"י אפיפא השלמים וה"ה גבי אפוקי ממונא הוא דנפקי אלא כלאים דכל מד שדכו רמיא עליה וכולי עכ"ל ז"ל: ב א"ר יהודה בראשונה וכו'. ר' יהודה מפ' למילתיה דמ"ק והכי איתא בפ"ק דמ"ק. וההם צירש ההוא פירקא מפרש דלא היו משקירין אלא"כ מלאו זה אחר מ"ד ממן אחר דמפורש צירש"ל כלאים ע"כ ונעור חושן

התקינו שיהיו משקירין כל ז' הפקר: ג במדינה. צירש"ל השקל לנשים שמביאים כל אה יודע כמה מהם יולאים לו במקדש. לפי שהיה הו מקרבו היו יושבים במקדש ס שיהירו להציל. ורמב"ם פיה של עמי ישראל קרוין מדני ובעשרים וחמשה בו היו יושבי במקדש צירש"ל: התחיי צמשכן. מי שלא הביא שקל אח מי ממשכנין צ"ם. לאפיו ממאלן דאמר שאין ממשכנין ל הלויס דכתיב (שמות ל) כל העו על הפקודים מנן עשרים ש ומעלה, ולויס לא היו נמנים מ עשרים שנה: אב"ל לא נשי ונפנו איש כופר נפשו נש כתיב. ולא אשה: ו"א עבדי דאין עבדים חייבין אלא בנמ שנשים חייבות: וקטנים. אפ הביא שמי שערות והוא פח מנן עשרים: שוב אינו פח

צ"ג דמעשר שני משנה ד' פ אכל היבא דתנן מדינה ולא הענוט מצינו מרגום אם חבול א' מהלכות שקלים שלוקחים ז פריעת צ"ח אף על גב דנמי דכתיב כל העובר וגומר עין שכתבי משנה דלקמן צ"ז

ג שולחן: שם לשולחן שלפני ד וכן קורין החלפני שולחני בכל ערי ישראל מלבד ירושלים וכן

משפט סוף סימן רע"ג: ג בח ומימי לה צ"י בני העיר דף כ"ט. ממשנת הר"מ דלמאט ז"ל וסוד ז ז"ל הקשה דה"ל צו צינן: של השלמים שמקבל עליו המעות וכן ו הרמב"ם ז"ל. אבל צ"ה דשקלים ל כלל מדינה ומדינה וחונעין ננאו וצילקוט פשת כי פשא משלו משל

י א שהיו מלעינין בשולחן ושמי נוחין העשב יעקב לבהמתן. להו היו שמחן, מדניכיו השולחן שז והקנינו וכו': ג כד לתבוע צו אכל אין כופין עדיין: יד ר"ל ישראל: טו אם מי שלא נתן נעטע דמיב רב נמלות שהאשה לוקחין אכל לתבוע מנעין ומ"י צירש ומשכנין עליו: תביא כחוספא פ"ק

פ"ג א (ת"י) ר"ה במדינה בו כותי

י כ י
 ג שמורין דיני ממונות ונפשות וחיני מלקיות, ופדיות ערכין וחרמים, והקדשות, והשקלת סוטה, ושריפת פרה, ורעינת עבד, וטהרת מצורע, ופוחחין צרות לשחית הקץ. וכל הדברים הללו הם היו מלינין, צ"ח מורזין להשלימן עד אוחו יום מדקרוז למוק שנה חתורה: א שופכין סיד נמוח סביב הקבר, שיהיה למימן שלל הג' וחי' הרש"ש פ"א א ועינין כל צרבי הרבים. ע"י הרמב"ם. וקלן סוטה דנ"ו נאדר דהוא זמן שמהם טורס צירש"ל יעדו לבי"ד עסקים רבי העמל כלאה ע"י מגילה ו' (ז).

י כ י
 יא היליו עליו, דמשום דצימות הגשמים נמוח הסימן שעשו אשתקד, להכי נרץ לחזור ולקטנו: ח נקט אף, דר"ל אף שכבר היהיו על הכלאים נר"מ, אפ"ה ילחו השתא לראות אם טהרו העם בהכרזה: ט (ועתה) אס מלאו השולחן כלאים נט"ו אדר, שלא טהרו העם צירשה, היו וכו': י לפני בעלי השדות, כדי לציין:

מסכתה

שמעון קוועסטעל
נשיא
יהודה ברמן
יור ועד הכשרות
דוד פונד
סגן יור ועד הכשרות

מאסף תורני
ירצא לאור על ידי
איחוד הקהילות החרדיות באמירקה
הרב צבי שכטר - הרב מנחם דוב גנק
עורכים

נוא יארק ניסן, תשמ"ט חוברת א

תוכן הענינים

מפי השמועה ממרן הגרי"ד סולוביצ'יק שליט"א:

- ה יסוד היסודות
- ה בענין ברכות ק"ש
- ט בענין תקיעת שופר וחצוצרות
- יא שיטת החזקוני בדין ספירת העומר
- יז עמידה בעת קריאת עשרת הדברות
- יח בסדר הרמב"ם בהל' תענית
- כ בענין ג' דפרענותא וז' דנחמתא
- כב אין אישות לקטן
- כד ביאת בן ט'
- כו בגדר דין שאלה בנדר
- כז בענין כפייה על הצדקה

בירורי הלכה:

- כט בענין פת הבאה בכיסנין
- הרב ישראל בעלסקי
- מד השתמשות בענזימוז להכנת מאכלים כשרים
- הרב צבי שכטר
- סד בדין סחורה בדברים האסורים
- הרב יעקב הלוי ליפשיץ
- סו בכשרות דג הטונא שבקופסאות
- הרב צבי שכטר
- עז בענין דגים
- הרב חיים טובי' הכהן טשערנף
- פד קונטרס בענין בישול עבו"ם
- הרב מנחם דוב גנק

5

לדרשא זו כפ"ו מהל' שבועות ה"ב], בעיקרו חל הוא בתורת היתר ואחרים מיחלין ומתירים לו את נדרו, ומה"ט נקרא ענין השאלה בשם "היתר נדרים" במשנה דספ"ק דחגיגה, א"כ, מה"ט הוא דא"א להיות שאלה אהפרה, דלאחר שיפקיעו הבי"ד את הפרת הבעל, יחזור נדר אשהו לקדמותו, ודייני הבי"ד יצטרכו לומר אסור לה אסור לה, ולא יוכלו לומר בכה"ג - מותר לך או מותר לה, וזה א"א להיות, דחלות השאלה צריכה תמיד להיות בדוקא היתר, ולא איסור, וכן ביאר בשט"מ שם לנדרים (דף סט), עיי"ש"ה. (מ"ש)

בענין כפייה על הצדקה

7 בגמ' ב"ב (דף ח:): כי הא דרכא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה. ובתוס' ד"ה אכפיה לרב נתן הקשו, וז"ל, וא"ת והא בפרק כל הבשר (חולין דף קי:): אמר כל מ"ע שמתן שכרה [כתובה] בצדה אין בי"ד של מטה מוזהרים עליה, וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח את ירך לו, וכתוב כי בגלל הדבר הזה יברכך, ועיי"ש מה שתירצו בכמה אופנים. ומרן שליט"א תירץ בזה בשם זקנו הגר"ח זצ"ל, דבמצות צדקה יש כ' חיובים, דיש חובת היחיד לתת צדקה ולעשות חסד, ויש גם חובת הציבור, דהציבור בתורת ציבור חייבים בצדקה. וכן מבואר מדברי הרמב"ם (ריש פ"ט מהל' מתנות עניים) וז"ל, כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה וכו', מעולם לא ראינו ולא שמענו מקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה, דזהו חלק מחובות הציבור, להעמיד גבאי צדקה ולחלק צדקה לעניים. וממילא נראה דניחא קושיית התוס', דהא דאין כופין על מצות עשה שמתן שכרה בצדה היינו לומר, שאין הבי"ד כופין את היחיד לקיים מצות צדקה המוטלת עליו. אבל כיון דמלבד חובת היחיד בצדקה קיימת גם חובת הציבור, הרי מה דהבי"ד כופין אין זה משום חובת היחיד, אלא בעד חובת הציבור המוטלת עליהם, דהבי"ד חייבין לראות שצדקה תנתן לעניים. וזוהי כוונת הגמ' בר"ה (ו.) ת"ר מוצא שפתיך חשמור וכו' ועשית, אזהרה לב"ד שיעשוך, שחובת הציבור לתת צדקה מתקיימת בזה שהבי"ד כופין על הצדקה, ואין זה מדין הרגיל של כפייה על המצוות - שיכופו הבי"ד את היחידים לקיים את המצוות המוטלות עליהם, אלא דין בפני"ע הוא זה, ונלמד מקרא בפני"ע, שבכפיית הבי"ד מתקיימת חובת הציבור בצדקה.

שני שנים ויום
לכרר שהבן
מדיני
עדות של
הגדרת
כשרים],
או אשת איש,
דבר שבערוה,
מה טהורה או
אכ"מ. (הב"א)

אב בין בעל
מאחר שייסד
להפר, א"כ,
אישות, הלא
במאמר בגדול.
הלא משכח"ל
מפר, דלהפרה
נת.
לעניני הפלאה
זה כרמב"ם
מרו שנשאלים
בל הפרה, לאו
הפרה מפרשת
אלו היתה לו
נשאלים על
הפלאה ניתנה
דש הוא מקרא
הביא הרמב"ם

⑥

בירורי הלכה:

בענין פת

הרב ישראל בעלסקי

נקטינן דפת הבאה בכיסנין נ
 בשו"ע אר"ח סי' קס"ח, וזה יצא
 מ"ב ע"א, ופרש"י שם ד"ה פה
 שנלושה עם תבלין כעין אוכליא
 ואילנות, ואוכלין מהם דבר מועט
 ושקדים ומאכלה מועט וכו'. ודע
 אבל בתוס' כתבו דמכרך אחריו נ
 לאחריו, זה קאי על האוכלו בתוך
 שזה הפת כיון שאינו מזון אלא מ
 ראשונה עם הפת שאכל מתחילה
 כלל, שכבר נטפל עם שאר הדבר
 ראשונים תפסו כדעת התוס', די

וכעין זה כתוב בחידושי הרע
 שאינה טעונה לפניה אלא מיני מזו
 כדרך הטועם ממנו מעט לתענוג ו
 שונה מלחם במה שמוכן לתענו
 ובב"י סימן קס"ח הביא דבר
 כשמן או בחלב או שעירכ בה מין
 ב' פירושם. מתחילה כתב דהיינו
 בה מים הרבה בטלים התבלין לגבי
 העלה דכל שיש בה שום תערובת
 אדם לקבוע סעודתן עליו וכו' וה
 דעירכ בה מיני תבלין שטעמם
 הראשונים הנ"ל דהעיקר דפת הבא
 לקבוע סעודה עליו מצד שמרגיש
 עוד ב' פירושם וכולם הוכאו בשו
 עיסה שעירכ בה דכש או שמן א

ובמצות צדקה בתורה יש ב' פרשיות, פרשה אחת כראה (דברים ט"ו, ז, ח), דכתיב כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך כארצך אשר ה' אלקיך נתן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיך האביון, כי פתח תפתח את ירך לו, והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו. וכתוב אחר בפ' בהר (ויקרא כ"ה, לה), וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך. ואמר בזה הגר"ח ז"ל, דב' פרשיות אלו הן ב' חיובים נפרדים, דחובת היחיד דמצות צדקה נלמדת מקרא דפתח תפתח שבפ' ראה, ובוזה הוא דשייכן שני הלאווין דלא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך, אבל חובת הציבור נלמדת מקרא דפרשת בהר, והחזקת בו גר ותושב וחי עמך, והחובה להחזיק ידי גר תושב הוא רק חלק מחובת הציבור לכד, ולכן לא נזכר בקרא דכפרשת ראה.

ועיין במשנה פ"ג דמגילה (דף כג:), ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים וברכת חתנים... פחות מעשרה. וביאר בזה רבינו שליט"א, דמה דבעינן דוקא לעשרה בעד תנחומי אבלים [דהיינו שורה שעושין בבית הקברות] וכן בעד ברכת חתנים היינו משום, דככל המצוות של חסד, מלבד חובת היחיד לנחם את האבלים ולשמח חתן וכלה, ישנה גם חובת הציבור, ולכן מצרכינן דוקא לעשרה, דהיינו ציבור, בעד קיום הציבור של חסד דניחום אבלים ושמחת חתן וכלה.

7

Steit, Jonathan

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

שאלות ותשובות

וחידושי

מהר"י שטייף

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

ס א ת

הרב הגאון הגדול מאור הגולה שר התורה פוסק האחרון

מפורסם בגדולת צדקתו וענוותנותו רשכב"ג

רבינו יונתן שטייף זצוקללה"ה

שימש בקודש בכמה קהלות קדושות, בק"ק גוטא, אונגוואר, בודאפעסט

ובשניו האחרונות הי' האב"ד דק"ק עדת יראים פה ק"ק ברוקלין יצ"ו.

יוצא לאור על ידי:

בית מסחר והוצאת ספרים של

ר' יהושע אליהו נ"י גראסמאן

ניו יארק

בית מסחר והוצאת ספרים

" י ר ו ש ל י ם "

ברוקלין

ברוקלין יצ"ו, שנת תשכ"ח

נדפס בבית דפוס

סענדר דייטש

ברוקלין, ניו יורק

YESHIVA LIBRARY

שאלות ותשובות מהר"י שטייף

ז

שנת ה"י, השש לשיעור רוקח אם האדם לריך לעשות מלאכה עם הכלי דשייך שציתח כלי, ולא מלאחתי לאחרונים שהששו לשיעור זו אלא דעת הב"ח צסי' רמ"ו שראוי להחמיר כשיעור הרוקח. אמנם עכ"פ איכא משום מקח וממכר וסחורה בשבת, ועיין בספר מנחת שבת (דף י"ו) שהביא שאפילו אם הנכרי נותן המעות לתוך כליו של ישראל ל"ע להחיר.

וגם שייך בזה משום מראית העין, דכחנות פתוח כל השבוע וידוע ששייך להישראל, ומלכד זה איכא גם משום "מסויע" לחלל השבת שגם ישראלים באים ומכבדים הבגדים גם בשבת קודש, לזאת אין צידי להחיר.

יונתן שטייף

סימן ז

צ"ב, ג' לם ויצרך אחתי, חשי"ז.

לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול במפורסם לשם ולתהלה צנש"ק זי"ר יפ"ח כש"ח מו"ח ר' יהוקאל שרגא רובין-השט"מ שליט"א.

אחדשה"מ. יקרתי הגיעני ואת כ' הסליחה שלא השצתי תומ"י כרלוגו כי הייתי עמום בצמח עניני הלכה.

והנה מה שדקדק בלשון הרמב"ם פ"ב ברכות הלשון שהזכיר הרמב"ם שמצרכין "בשצילם" ז' ברכות, ור"ל ה"ג ללמוד מזה שתיקנו הברכות בשציל "האורחים", אין הכרח לזה אלא הכוונה צחיבת "בשצילם", כמו "על ידיהם" ולכבודם, שע"י שישים שם בין המסובין מי שלא היה צעת החופה ראוי לברך שצט ברכות לפי שיש בזה שמחה חדשה לחתן ולכלה אבל אין חיווב הברכות כדי להציא המסובין מחיוובם אלא כדי לשמח החתן וכלה, ואולם זה אמת שחכז"ל הטילו החיווב על המסובין והיינו שישתדלו שיהיה כאן מי שיצרך אותן השצט ברכות כדי לשמח החתן וכלה אבל לא מטעל החיווב על כל אחד מהמסובין

ועיין באבן עזרא עה"ח שמות (ג' ע"ו), גם שם חני לריך לרב שיפרש בדברים (כ"ע).

ג) מה שבעור צרש"י כתוצות (ק"ע ע"ב) ד"ה היינו מתניחין שכי כרצנן, וקשה הא מסקינן דגם אדמון מודה בארבעה שצחו מכה חד. כן הקשה בהגהות רש"ש ג"כ והניח בקושיא. אמנם כי הדרתו שפיר תירץ דרש"י הוכרח לפרש כן מדקאמרינן היינו "מתניחין", אלא שעדיין קשה דאין זה באופן דמיירי מתניחין דהמשנה מיירי רק צחד דאחי מכה ארבעה אמנם נראה לי דר' יוסף לא סבר בזה כרצא לפרש המשנה צחד דאחא מכה ארבעה. ועיין צירושלמי כאן שזכר שם אמורא ר' יוסי צר חנינא דמוקי לה בארבעה מקיפין, א"כ אחי שפיר דהיינו "מתניחין" ומ"מ פליגי אדמון וחכמים ושפיר אמר ר' יוסף דהיינו מתניחין וכרצנן.

ד) מה ששמע מרבו הלדיק ז"ל שר' יוסף בכתובות (ו"א) ה"י תלמידו של שמואל. עיין חולין (ח"י) שר' יוסף לא למד אלא מר' יהודה ור' יהודה ה"י תלמיד מרב ושמואל כזכר צכ"מ. וע"כ מש"כ שר' יוסף ה"י תלמיד שמואל, בכונה תלמיד תלמידו של שמואל.

וכנוי בצרכת החג לחוגו צהכשר וד"ה, כאור"י הטכורה.

יונתן שטייף

סימן ו

צ"ב.

לכבוד הדרי"ג שליט"א.

ע"ד אם מותר להניח צחנות מכונה אויעאמאטיק שהקניוס באים מעלמם ונותנים לתוך המכונה הצגדים ושם מתכבסום והצע"צ צעלמם עושים המלאכה באותו הכלי.

הנה צענין שציתח כלים קוי"ל דלא מלויים על שציתח כלים, אלא דהח"ס ז"ל צחידושי

שאלות ותשובות מהר"י שטייף

ח

סימן ח

צ"ה, ג' וישב חשי"ז ל.

לכבוד הרב הגאון הגדול נודע לשם ולתכלת
זו"ר כש"ת מו"ר אברהם דוד הורוויץ
שליט"א, אצ"ד דעת ישראל בסעראסצורג
יע"א.

יקרתו מיום ג' כסליו הגיעני ואת כבודו הסליחה
שאחרתי מלשז ע"ע מפני כמה עירדות
שהקיפוני.

מה ששאל על דבר הצוכהאלטער אם ראוי לכתוב
הודעה להלוי שישלם חובו והמנהג שמחששין
גם רבית על איחור הזמן. הנה לפי הנראה מלשון
הטור יו"ד סי' ק"ם מוכח דס"ל דהלוא לא חשימוון
עליו נשך קאי גם על כל המחששין בדבר רבית,
א"כ גם הצוכהאלטער בכלל ואלוהי אם יכתוב להלוי
שישלם מה שהוא חייב וכוונתו רק על סכום ההלואה
בלא הריבית יש לנדר להקל, חולת זה אין בידי להקל.

והנני בכל רגשי כבוד ויקר, ד"ש

יונתן שטייף

סימן ט

ע"ד ילד שגולד והרופא אמר שהולך להשתמש
בכלי מכשירוי להוליא הולד, ושאלה לענין
פדיון הבן אם חשוב חליצה בין הולד לברחם כזכר
בצבורות (ע') ובחולין (דף ע'), ואפשר כיון שלפעמים
הדרך כן להוליא הולד צלואנגע ובאוינסטראמענט,
אולי י"ל דלא הוי חליצה, וכמו שכתב רש"י שם
בחולין. וגסתפק מע"כ אם שייך צד לומר שהדרך
כן הוא.

הנה מלאתי שכר נחשוררו צד צמח חשונות,
והוצא צם לקוטי פנחס על הלכות פדה"צ
סי' ש"ה סעיף כ"ד או"ק ק"ג, ומשמע דס"ל דלריך
פדיון בצרכה, ואיין ללבושי מרדכי יו"ד ת' סי' ק',

שנימא שהמזכר ילערך לכוון בצרכותיו להוליא את
כל המסובין ידי חיוצם אלא סגי כשידעו שיהי שם
מי שיצרך אותו השצט צרכות.

וע"כ אין כ"כ קפידה על היחידים שיואלין ומזכרין
בהמ"ז צפ"ע ואינם מזכרין שצט הצרכות
כיון שעכ"פ הניחו שם מי שיצרך ויודעים שינסם
עדיין עשרה מסובין ושאלה יצרך השצט צרכות
שצ רשאין המה ללאת ואינה דומה לחיוצ הזימון,
שכבר נתחייב כל אחד לצרך בהמ"ז צימון, ושלשה
שאלו כאלה אינם רשאים לחלוק ובולחי המזכר לריך
לכוון להוליא האחרים י"ה הזימון, אבל צרכת חתן
וכלה החיוצ רק שיהי כאן מי שיצרך אותן הצרכות
לחליות שמחת חתן וכלה, ואע"ג דעיקר המלצה לשמח
חתן וכלה מועל על כל אחד מי שנהנה מסעודה חו"כ
כדלמריין צרכות (ז') הנהנה ואינו משמח עוצר על
חמשה קולות ואם משמחו מקבל שכרו. וגם צד
נוהגים העולם שסומכים על החזנים ועל האחרים
המשוררים שמשמחים חו"כ צמילו, מכש"כ שיש לומר
כן על חיוצ הצרכות שתיקו הכחז"ל משום שמחת
חתן וכלה.

גם מע"כ הדרי"ג שהגעילת ידיים עושה להסעודה
בגדר קצט לא מלאתי מקום לזה אלא העיקר
אם אוכל דרך קצט וראי שגם לדבר שטיבולו במשקה
חקנו נעילה כדלמרי' בפסחים (קט"ו), ומ"מ אין זה
גורם שיהי נקרא הסעודה בשביל זה בגדר קציעות.
וע' צפ"ת אה"ע סי' ס"ב ס"ק י"ז דמוכח מדבריו דרק
צרכת צפ"ג וזימון לריך המזכר לכוון להוליא לכולם
אבל לא צשט צרכות האחרים, ומוכח מזה דשצט
צרכות אינם דומין לצרכת המזון או לצרכת זימון
וכמש"כ לעיל.

ומזה שזיין בגי' לתי חסד לאצרכם שאפילו אם הכלה
הלכה מהסעודה מזכרין, גם מזה אין ראי
שהחיוצ יהי' על כל אחד מהמסובין אלא החיוצ
שצט שיצרכו שם בהמ"ז יהי' כאן אחד שיצרך שצט
צרכות וצ"ה יולאים כל המסובין י"ה אפילו אם
ילאו קודם שמזכרים בהמ"ז.

יונתן שטייף

L

מדדש פסיקתא רבתי

במהדורה מפוארת ביותר באותיות מאוהות עינים, מוגהת על פי כתבי יד קדומים, במוקד ופיקוק מלא, בתוספת כל המראי מקומות, פתוחה ראשי תיבות, הגהות והערות וציורים והשוואות לספרו הח"ל, ותורה אור השלם להשלמת הפסיקים במילואם

ועם הפירושים:

קורא באמת	זרע אפרים וביאור הגרא"ז
להג"ר יצחק דב ב"ר שמחה במברגר	להג"ר אפרים זלמן ב"ר מנחם מאניש
אבדק"ק וירצבורג	מרגליות מבראד
בעמח"ס מלאכת שמים ושאר חיבורים	בעמח"ס בית ושערי אפרים והרכה חיבורים
חידושי הרד"ל	פירוש מהרז"ו
להג"ר דוד ב"ר יהודה לוריא מביהוב	להג"ר זאב וולף ב"ר ישראל איסר איינהורן מווילנא
כי אם לבינה תקרא	בני יששכר
להג"ר מנחם מרדכי ב"ר אלטער	להג"ר צבי אלימלך ב"ר פסח שפירא
יששכר פרענקיל תאומים	אב"ד ואדמו"ר מדינוב

וראה זה חדש

פשר דבר	ביאור
לדון לברו וללבן עניינים הנזכרים במדרש זה, ליישב הדברים והוויות ולתרג קושיות	לפרש ולבאר כל הדבר הקשה כפי הראוי לדברי הח"ל הקדושים במדרש זה

עקיבא משה בלאאמו"ר הג"ר יצחק אייזיק שליט"א סילבר

יוצא לאור במהדורה שניה ומחודשת
על ידי זכרון אהרן
פניחיק ירושלים תשפ"א

ולשרש ביצתו. לעקור שרשו: בני אפרים שרשם
 בעמלק אחריך בנימין. כלומר אפרים יתחיל ובנימין
 יסיים, שיהושע הוא משבט אפרים ושאול הוא משבט
 בנימין: פרשה יג - פיסקא מני אפרים (א) בני
 אפרים שרשם בעמלק. היו

מפטיירין בפסוקים אלו לאחר
 קריאת פרשת זכור הנקראת
 בסדר ד' פרשיות, ומנהגינו
 להפטייר פקדתי בעמלק
 דשאל ע"פ הבבלי [מגילה ל
 ע"א]: תלמוד יומטו
 רבותינו. פירוש שהלכה זו
 לא למדנו במשנה או
 בבביתא אלא בתלמוד, ואילו
 מסכת סופרים אע"פ שזכור
 בה מדבר הלכה זה מ"מ
 אינה בביתא אלא מלוקטת
 מבריות ונמרא ירושלמית
 ומנהגי ארץ ישראל,
 ונתחברה בימי חכמים

פרשה יג

פיסקא מני אפרים

לעמד מבנימין ולשרש ביצתו של עמלק,
 שנאמר [פסוק] מני אפרים שרשם בעמלק
 אחריך בנימין בעממיה וגומר [שופטים ה, יד].

בא"י, ובכמה דברים היו
 חלוקים דיניהם ומנהגיהם של
 בני א"י עם בני בבל, וקריאת
 הפטרה זו גופא להפטרות
 פרשת זכור הוא דלא כמנהג
 הבבלי [מגילה ל ע"א], כמו
 שכתבתי [ד"ה מני]: ולמה.
 חותם בישועה: ולא
 לעצמו. לא הוא בלבד:
 נדודג. להרע להם:
 מתחילה. ר"ל שהוא היה
 ראשון שבאומות שבא
 להתגרות עם ישראל, כמ"ש
 [לעיל יב, יג, ובשאר מדרשים],
 שהיה עמלק דומה לבן
 בליעל שקפץ לאמבטי

7 אומני אפרים שרשם בעמלק אחריך
 בנימין [שופטים ה, יד]. ולמדנו רבנו,
 מהו שיהא אדם צריך לברך, בשעה שהוא
 קורא מגלת אסתר. תלמוד למדנו רבותינו,
 בשעה שהוא בא לקרות את המגלה אומר

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
 במצותיו על מצות קריאת מגלת אסתר, וכיון
 שגומרה רבי זכריה טבחא בשם רבי יוחנן אומר, צריך
 לומר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הרב
 את ריבנו והנוקם את נקמתנו הגואל [והמושיע]
 מפך עריצים ברוך אתה ה' האל המושיע'. ולמה,
 אלא זכר לישועה שעשה הקדוש ברוך הוא בימי
 המן על ידי מרדכי ואסתר, בשעה שבקש המן
 לבלות את ישראל, שנאמר [ב] להשמיד להרג
 ולא לעצמו. הוא נדודג על ישראל, אלא אף
 עמלק זקנו מתחלה [ג] נתגרה על ישראל בשעה

הורה איר הש"ס [פס] בני אפרים שרשם בעמלק
 אחריך בנימין בעממיה בני מכור ידו מחקקים
 ומזבילן משבים בשבט ספר: [שופטים
 ה, יד] [א] בני אפרים שרשם בעמלק אחריך בנימין
 בעממיה בני מכור ידו מחקקים ומזבילן משבים
 בשבט ספר: [ב] ונטלו ספרים ביד הרעים אל כל
 מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד את כל
 היהודים מנער ועד זקן וכן כף נשים ביום
 אחד בשלטיה עטר להרשע ימים עשר הוא הדש
 אדר ושללם לבו: [אסתר ג, יג]

פירוש הגר"א

זרב אפרים

פ"ג א הרב את ריבנו בני נש"ס דין נמילה דף כ"ח [בין]
 אחת קלת נוסחה אחת, ונמסכת סופרים פרק י"ד אחת ג"כ
 והנולדו ימושיעו מקף כל העריות כ"י, וגם נחתימה הנרטה יס
 שניו מ"ש כאן, וכתלמידא דין ונרשמי פ' הקורא שומד [ה"א]
 אחת שס וכי נטחא נשס ר"י הרב את ריבן כ"י, וזקרבן העדה שס
 כמז שגראה דסוכר כמ"ד נמס' סופרים כנגד עליונה של תורה מברכין
 ענמו אחת כאן וכי נטחא כ"י הרב את ריבנו:

פ"ג א בני אפרים. כן כתוב בשירת דבורה: "א הוא נבנו
 כ"י כצ"ל. ור"ל לא הוא בלבד מתחלה נתגרה ר"ל הוא היה
 ראשון שבא להלחם כשיצאו כמצרים וכדאמר לעיל מושל
 לאמבטי כ"י, וגם י"ל שהם לא פגעו בו כלל והוא בא
 עליהם, ועל זה הביא מ"ש ריבא עמלק:

פירוש בהר"ז

ע"ש. ולענ"ד ט"ס ירושלמי שהרי מאמר זה
 פ"ג א [ה"א הרבן] מגילה כ"א ב"י. ולא יעצמו. ולא הוא
 בלבד:

הצעות יציגים

(א) מגילה כ"א ע"ב. ירושלמי מגילה פ"ד ה"א. מסכת סופרים פ"ד ה"ב. נש"ס פרק יט. רמז"ס ה' מגילה פ"ה ה"ג. טושו"ע אר"ח ס' מלכ. (ב) יס שהיהו 'ענמו', ולענ"ד אפשר דהין טעות נוסחה הספר, דלשון 'ענמו' שגור נדבדו ר"ל, וכן נכתב יד כאן אחת ולא לענמו הוא מדינו וכ"י. (ג) עין לעיל יג, יג.

מגילת אסתר

ה חי
 תקנת
 דוח,
 ירשת
 כן
 אמר
 זאת
 לוש
 כולם
 מה
 חרב,
 את
 עשה
 הלא
 היה
 שלא
 בקש
 עד
 נתן
 כן
 הוכן
 אול
 הרי,
 יתא
 היה
 יום
 דער
 על
 יין.
 עס:
 מה
 הם,
 בר,
 ילד
 יום
 ר
 לה
 יג
 דבר

ספר
מעשה רב

בו מחובר נכבדות, מעשה ידי צדיק,
 וכל מצעדות איש אשר רוח אלהים בו,
 הלוחות והעדות, יסוד עולם ומלואו, גאון ישראל ופלאו,
 שמו הגדול מהולל ומקודש ממזרח שמש עד מבואו,
רבינו הגדול מרנא ורבנא
אליהו חסידא קדישא זללה"ה

בק"ק ווילנא יע"א היתה משכן קדשו וקרית מועדו
 ושם שב רוחו אל האלהים וכסה שמים הודו והארץ האירה מכבודו
 עוד יעמוד לקץ הימין ויספו עניים שמתה ואת ישרים סדו

(נסח שער דפוס האשון של מעשה רב ודפוס הקצרים)

ערוך ומסודר מחדש

ועל גילו

ליקוטי הגר"א

השאה יסקרה ספר רבני בבאר השלם, יסא חסידו וספר גדול חסידו.

קובץ מפרשים

חסיד המפרשים גדולי החיות שכתבו על ספר מעשה רב,
 ערכים וספרים מחדש עם חסידה רבתי.

מקורות וביאורים

דפוס הברר עקרי שיטה האשנים והפסקים וברית הסגרת ודפוס
 כולל מרא מקשה צינים העתה.

שנת התשס"ט לפ"ג פקדוק ירושלם תיכב"א

גזון ז"ל בוג"ץ ר' יצחק גאלינסקי. א"ת"א

רבינו בעל ה"משנה ברורה" הביא בחיבורו את רוב סעיפי ה"מעשה רב" הנוגעים לחלק אורח חיים, בהרכבה מקומות דייק בהם וביארם, ניכר הדבר שהחשיב חשיבות יתירה את ניסוח ודיוק הדברים שנמסרו בשם רבינו הגר"א.

הספר התפשט אף מחוץ לגבולות בתי המדרש של תלמידי הגר"א, ומוצאים אנו בספריהם של גדולי הפוסקים שהביאו ודנו בהנהגות הגר"א המובאים ב"מעשה רב". ביניהם "ביכורי יעקב", שו"ת מהר"ם שיק, רבי שלמה קלוגר בתשובותיו, שו"ת מהרש"ם, ועוד.

תולדותיו של רבי יששכר בער זצ"ל

הגאון ר' יששכר בער זצ"ל היה מגדולי הדיינים בוויילנא ומרבני ומנהיגי "קלויז הגר"א" בדור הסמוך לפטירת הגר"א.

רבי ישכר בער נולד ביום ח' אדר תקל"ט בק"ק אורלע לאביו הגאון רבי תנחום, שהיה אז רב העיר¹⁴. רבי יששכר בער נשא לאשה את בתו של הנגיד רבי יעקב פרץ קלאצקי, מנכבדי ווילנא, מאז קבע את מקומו בקלויז של הגר"א, ועוד זכה לראות את פני הגר"א ולשמוע מפיו דברי תורה¹⁵.

חשן תרי"ג, לאביו הרה"ג ר' יהודה ליב זצ"ל, בשנת תרמ"ד עלה לארץ הקודש והתיישב בירושלים, רנ"ה ייסד בירושלים ישיבה לבחורים מצויינים והרביץ בה תורה, גדולי ירושלים שהכירו בערכו רצו למנותו כסגן לרב העיר הגאון ר' שמואל סלאנט זצ"ל, ובשנת תרמ"ו נשלח ע"י גאוני ירושלים רבי שמואל סלאנט ורבי יהושע ליב דיסקין, לקבל את משרת הרבנות בעיר "יפו", רנ"ה העמיד בעיר את כל עניני הדת והחינוך על תילם, סמכות רבנותו התפשטה על כל המושבות החדשות שנתייסדו באר"י, וכל הוראות האיסור והיתר בעניני מצוות התלויות בארץ נחתכו על פיו. רנ"ה מלבד היותו מגאוני הדור בגדלותו בתורה, היה גם מיחידי הדור בחכמת הקבלה, ובפרט בקבלת הגר"א, גדולי המקובלים כיבדוהו והעריצוהו עד מאד בידעם את עוצם גדולתו בחכמה זו. עוד בהיותו בחו"ל הוציא כמה ספרים בקבלה, אך גולת הכותרת של חיבוריו הינו הסידור שהו"ל, בו חוברו יחדיו תורת רבינו הגר"א בנגלה ובנסתר, על כל עניני התפילה. לדאבון לב כל מעריציו נפטר באופן פתאומי בשנתו החמישים כ"ד סיון תרס"ב, ונטמן במרומי הר הזיתים. [עפ"י מאמרו של הגר"ש דבליצקי שליט"א בהקדמתו לסידור, וראה בהרחבה רבה אודות תולדותיו וקורות חייו במבוא לספר "משנת חסידים" שי"ל ע"י מכון הגר"א].

14. הגאון רבי תנחום נולד לאביו הגאון רבי אליעזר בשנת תק"ו ונפטר בשנת תקע"ט. בנעוריו שימש כאב"ד אורלע ואחר כך כראב"ד של העיר הורודנא, השאיר אחריו חיבורים בכתב יד, 'מנוחת אמת' על תנ"ך ע"פ קבלה; 'מנוחת שלום' חידושי הלכה; ו'נחמת ציון' ציונים על הש"ס.

15. בסוף "עליות אליהו" [הערה קי"ז] כתב הגאון ר' יהושע העשיל לויך וז"ל: סיפר לי הרה"ג מ' דוב

גדול
בלי
סמך
בכל
חסרו
בין
שאר

וונת
גאון
מה
שה
מים
מודי
את
קובל
את

כמתו
אלו
שנים
דבריו
כיתו,
פניו
מאלה
אוחס

בער
כ"ג

חייב תפילין, וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחם במועד ולברך עליהם וכו'.

ובתב צניאור הגר"א: בחול המועד בו. [שימי חול המועד גם הם אות] ר"ל במנה וסוכה. [ועיי

במעש"ר להלן סי' קפה מש"כ דיש קיום מצוה באכילת מצה כל שבעה ע"ש], וכ"כ בהלכות גדולות וספר העמים נשם הגאון [דאין מניחין תפילין בחוה"מ] וכ"ה בזהר מדש [שיר השירים נ"א ג', דאין מניחין תפילין בחוה"מ]. ויש אומרים בו. כמ"ש במו"ק י"ט א' [די"א שכתבים סת"ם במועד, וע"כ היינו להניחם במועד] דאי להניחן לאחר המועד מה לי לעצמו מה לי לאחרים. אכל אין ראיה מזה כלל דר"מ ור"י בטעמייהו דאיח להו צפ' במרא דעירובין [צ"ל] לשנת ויו"ט זמן תפילין הן [וא"כ צודאי שמניחים תפילין במועד], וכמ"ש [במו"ק י"ט].

וכן הרא"ש בהלכות קטנות [תפילין סי' טו] דמה לראיה זו, וכן מוס' דמנחות ל"ו ז' ד"ה ילאו בו, וע' מוס' דמ"ק י"ט א' ד"ה ר' יוסי בו' וצעירובין ל"ו א' ד"ה ימים. וכו'. ואין לדעה זו עיקר כלל, דמה שהצניאור מוס' צעירובין שם משמעות קצת מסוגיא דספ"ק דצ"נה גבי משלחין כלים צין תפורין בו' וקאמר לתמוי תפילין בו' [וקאמר שם שהן לנוך המועד] ע"ש, לימא דט"ס במתניתין, דצירושלמי פ"ק דמס' צ"נה מפורש להדיא במתני' אע"פ "שאין" לנוך המועד וכן צ"ל במתני' הנ"ל וא"כ אין משמעות כלל בצנוגיא הנ"ל ע"ש.

מועד [עיי' בשו"ע שלו סי' לא סק"ד] כ"ס. ומכבדים את המועדות בכסות נקיה ובאכילה ושתיה קרוב ליום טוב גמור^ל. ומקפיד על הנוהג בו מנהג חול כמו האומרים במוצאי יום טוב לחול המועד "גוט וואך". ופשיטא שלא לישב בחנות או שאר פרגמטיא, שאינו מותר כי אם בדבר האבד. ובאסרו חג מזדרז מאד להניח תפילין בבקר בבקר.

קעה

בשבת חול המועד פסח וסוכות, ובשבועות יום ב', אחר יוצרות קודם אין כמוך^י, (ט) קורין

(ט) קורין המגילה → **בציבור.**

[עיי' בשו"ע שלו סי' הצ סק"ד, [הובא בליקוטי הגר"א בספרו]. ושמעתי שהקשה חכם אחד לרבינו זצ"ל אם איתא שקריאת המגילות הללו היא חיוב כ"כ, איך

מקורות וביאורים

כ"ס. כתב הטור [סי' לא]: וחולו של מועד יש מסתפקין בו אם הוא זמן תפילין, ומניחין אותן בלא ברכה, ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה מניחן ומברך עליהן, ע"כ. והשו"ע [שם ס"ב] כתב, דבחול המועד אסור להניח תפילין שימי חול המועד הם ג"כ אות. ובבית יוסף מבואר טעמו, דמאתר שבתלמודא דידן לא נתפרש דין זה בפירוש, מי יערב לבו לגשת לעבור בקום ועשה על דברי רשב"י בזהר הקדוש, המפליג כ"כ באיסור הנחתן. והרמ"א שם כתב דהמנהג להניח בחוה"מ ולברך. אבל רבינו נהג כדעת השו"ע עפ"י הוזה"ק, ועוד ראשונים, דס"ל שאין להניח תפילין בחוה"מ, ובביאורו [המובא בליקוטי הגר"א] דחה את ראיות הסוברים דצריך להניח בחוה"מ, ע"ש.

ל. מ"ש "בכסות נקיה ובאכילה ושתיה" הוא עפ"י לשון המכילתא [פרשת בא, שמות יב, טז]: מקרא קדש - קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, ואין לי אלא יו"ט ראשון ואחרון, ומניין אף בחולו של מועד ח"ל אלה מועדי ה' אשר

תקראו אותם מקראי קדש. ומבואר דצריך לקדש את חול המועד בכסות נקיה ואכילה ושתיה. ומ"ש "קרוב ליו"ט גמור", כוונתו, דהנה כתב המגן אברהם בסי' תקל וז"ל: כתב התניא, חייב לכבוד [לחוח"מ] במאכל ובמשתה וכסות כשאר יום טוב עכ"ל. וכתב בשער הציון [שם סק"ד] דמש"כ התניא "כשאר יום טוב", צ"ב, דברמב"ם משמע דדין כבוד ועונג ליכא אלא ביו"ט, ולא בחוה"מ, ובע"כ דמה שאמרו במכילתא דצריך לכבוד באכילה ושתיה וכסות נקיה היינו לכבוד יותר מימות החול בכל זה, אבל אינו מחויב לדמותו לגמרי ליו"ט, עכ"ל. והו' שכתב במעש"ר "קרוב ליו"ט גמור", אבל לא ממש כיו"ט. לא. מבואר דנוהגים לקרוא את המגילה קודם קריאת התורה, ואעפ"י דקריאת התורה הוי תדיר לגבי קריאת המגילה, ר"ל דרק באופן שדרגת החיוב שוה, וא' תדיר וא' שאינו תדיר, אז נאמר הכלל "תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם", אבל קריאת המגילות לא הוי תוכה גמורה כמו

מותרין לקרותן בש דרבה שמא יעבירונו

והשיב, שהגורוד המוטלי

יחיד ויחיד כמו שופ מגלה בזמנה, והיה רבה [וה"ש טז:] "הכי בשופר, "הכל" חייב בו, אבל קריאת הללו לא הוקבעו היחיד, כי אם על ר קריאת ס"ת שאם על היחיד, ובדבר ע ליכא ג

בשו"ת בנין שי שהקשו

יעבירונו, ודחק לייע רבינו לא היה התל כל יחיד

(י) מברך שתי

קריאת התורה, וע"י ומקדימים את המגני מקדימים את קריאת אסתר היא תוכה, ות אויערכאך זצ"ל, הל ועיי' במילואים שה המנהג להקדים את י לב. עיי' לעיל [סי' ש] שעשה לכתבי הקודש וכן להלן [סי' דמג] לג. עיי' לעיל [סי' ד] דעת רבינו, דבאופן כולם שומעים ואין: מספר שאינו כתוב כ ד"דברים שבכתב א וע"כ צריך כל א י כשקוראים כל הציב דאם יקראו בקול, ג

מותרין לקרותן בשבת, ולמה לא נגזר עליהן גזירה דרבה שמא יעבירונו ארבע אמות ברה"ר כמו מגילה אסתר?

והשיב, שהגזירה דרבה לא שייכא אלא בחיובים המוטלים על כל

יחיד ויחיד כמו שופר, לולב, מגלה בזמנה, והיינו דדייק רבה (וה"ש כ"ט) "הכל" הייבין בשופר, "הכל" הייבין בלולב כו', אבל קריאת מגלות הללו לא הוקבעו כלל על היחיד, כי אם על רבים, כמו

קריאת ס"ת שאם אין כאן מנין עשרה אין חיוב כלל על היחיד, ובדבר שאין חיובם מוטל כי אם על הרבים

(ו) **מברך שתי ברכות.** עיי' בשו"ע או"ח סי' תצ ס"ק יד בביאור הגר"א ז"ל בד"ה ונוהגין, ע"ש. וכן הנהיג פה בעירנו לברך על כל המגילות ב' ברכות על מקרא מגילה ושהחיינו, לכד על איכה דלא שייך בה שהחיינו.

ואנכי תמה דבמסכת סופרים משמע דאין לברך שהחיינו על שאר מגילות, זולת אסתר, דשם בפ"ד ה"ג איתא, ברות בשיר השירים

המגלה בניגון וטעמים, ממגילה הנכתבת בגליון כספר תורה עם עמודים^ל, ואחד קורא וכולם שומעין^ל, והקורא (ו) מברך שתי ברכות "על מקרא מגילה" ו"שהחיינו"^ל.

ובאיכה ובמגילת אסתר צריך לומר על מקרא ליכא למחשה שמא יעבירונו כו' כמו דאמרינן בעלמא (עריכות פ"ג) רבים מדכרי אהרדי. [פעולת שכיר]

בשו"ת בנין שלמה הביא את דברי הפעולת שכיר, בתוספת דברים, וה"ל: וכתב שם, דבוה יתיישב מה שהקשה התוספות יום טוב (נפיק ומגילה מ"ב) דהאך קורין בס"ת בשבת דהא איכא ג"כ גזירה דשמא יעבירונו, ודחק ליישב. אבל לפי דברי הגר"א ז"ל יש לומר דגם בקריאת התורה של שבת שהוא מתקנת משה רבינו לא היה התקנה אלא על הציבור, דאם יש עשרה ביחד או מוטל עליהם חיוב בס"ת, אבל אינו חובה על כל יחיד ויחיד והלכך לא שייך גזירה. כ"כ שם הרב בעל מו"ל ספר מעשה רב הנ"ל^ל.

[שו"ת בנין שלמה סי' לה]

(ו) **מברך שתי ברכות.** כמז הרמ"א (סי' תצ"ט): ונוהגין לומר שיר השירים נשנת של מול המועד, ולא שנת

מקורות וביאורים

התקנה דקריאה בציבור, וקריאת המגילה נתקנה דווקא בציבור, כמבואר כאן בפעולת שכיר בשם רבינו, דע"כ לא חששו בקריאת המגילה שמא יעבירונו ברה"ר, כיון דהוי חובת הציבור, ולא חששו שמא יעבירונו אלא ביחיד. לד. הרמ"א בס"ת הצ"ט כתב שנהגו לא לברך על קריאת המגילות במועדים, וכן מבואר דעתו בתשובות הרמ"א (סי' לר), וכ"כ הב"י (בסי' תקנט) והט"ז (בסי' תצ סק"ו) שאין מברכים על קריאת המגילות, ודעת רבינו שצריך לברך על קריאת המגילות, וכמ"ש במסכת סופרים, ומבואר בהרבה פוסקים, כמבואר בביאורו (המובא בליקוטי הגר"א). ומבואר כאן מנהג רבינו שטברכים גם ברכת "שהחיינו", כדן מצוה הבאה מוטן לזמן, וכן מבואר גם בלבוש (סי' תצ ס"ה), ועיי' בקובץ מפרשים מה שהק' ע"ז הרש"ש מד' המסכת סופרים, ועיי' במילואים.

לה. ועיי' במילואים כישנ"ה לענין תקנת קריאת פרשת זכור בשבת שלפני פורים, ואעפ"י דהוא חובה על כל יחיד ויחיד, ולא רק על הציבור, ואעפ"כ לא חיישנן שיעבירונו ר' אמה ברה"ר. ע"ש.

קריאת התורה, וע"כ לא נאמר בזה הכלל תדיר קודם, ומקדימים את המגילות כשום חביבותם, ובאמת בפורים מקדימים את קריאת התורה לקריאת המגילה, משום שמגילת אסתר היא טובה, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. [הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, הליכות שלמה מועדים ח"ב פ"ב סק"ט]. ועיי' במילואים שהובא מספר "דברי קדם" מש"כ לכאר המנהג להקדים את קריאת המגילה לקריאת התורה. לב. עיי' לעיל (סי' קלז) מה שכתבנו בביאור דעת רבינו שעשה לכתבי הקודש ב' עמודים, כמו שעושים בספר תורה, וכן להלן (סי' רמג) לענין העמודים שבמגילת אסתר. לג. עיי' לעיל (סי' קלז) לענין קריאת ההפטרות, שמבואר דעת רבינו, דבאופן שקוראים מתוך נביא הכתוב בקלף כרינו, כולם שומעים ואין אומרים עם הקורא, ורק באופן שקוראים מספר שאינו כתוב כרינו, אז קורא כל א' לעצמו משום הדין ד"דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרום בעל פה" בציבור, וע"כ צריך כל א' לקרוא בעצמו עם הכעל קורא, אכן גם כשקוראים כל הציבור, לא יאמרו כי אם בלחש, ולא בקול, דאם יקראו בקול, לא ישמעו את הכעל קורא, ולא מתקיים

Joseph Hayyim ben Elijah al-Hakam

4
(17)

ספר

בן יהודע

חלק ראשון

באורים ופירושים על דברי אגדה שדברו חז"ל בתלמוד בבלי

על מסכתות

ברכות שבת עירובין

להגאון האדיר בנסתר ובנגלה, משנתו קב ונקי,
רשכה"ג המקובל האלקי, המפורסם בכל קצוי ארץ
כקש"ת מוהר"ר יוסף חיים זצוק"ל וזיע"א

יצא לאור לראשונה
באותיות מרובעות וברורות, בסדר חדש,
בתיקון שיבושי הדפוס, פתיחת ראשי תיבות
ובהוספת מראה מקומות.

ערך והכין לדפוס הצב"י
ישועה בן דוד סאלם

יוצא לאור ע"י הצב"י
ישועה בן דוד סאלם
פעיה"ק ירושלים תובב"א
התשנ"ח

בן יהודע

שבת לג:

להם טובה, שאין לו הנאה ממנו או מדה כנגד מדה, יעשה לו הקב"ה נסים בתורת צדקה ומתנת חנם שאין מנכה לו מזכותיו כלום, וז"ש כיון דאתרחיש ניסא בבריאת התרוב והמים ובשמרתי במערה, אז בכדי שלא אהיה בכלל העושים לו נס מנכין מזכותיו לכן אתקין מלתא שהוא דבר הנאה לבריות שאין לעצמו הנאה ממנו, ואז ממילא גם הקב"ה יתנהג עמי במדת החסד ולא ינכה מזכותי בעבור הנסים, ולכן תיקן דבר טוב לבני אדם בנקיות המקום מן הטומאה, והוא לא היה צריך לזה כלל, כי לא היה גר שם, וגם לא היה כהן:

ובזה יובן בס"ד לתרץ קושיא אחריתי, דלמאי הוצרך להביא האי דרשה דשלם בגופו וכו' דלא שייכה לענין, ודי להביא דרשה של ובראשית ליג י"ח ויחן את פני העיר, ולפי האמור מובן היטב, דהביא דרשה דשלם בגופו להוכיח דלא היה יעקב אבינו עליו השלום צריך לתיקונים אלו של מטבע ושוקים וכיוצא, ולא עשה זאת אלא בשביל אנשי העיר, והיינו כי היה שלם בגופו שהיה בריא אולם ואין לו שום מיחוש ולא היה צריך למרחץ כלל, ולמ"ד מטבע תיקן להם מפורש בשם הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל דודאי היה להם מטבע ורק חידש להם שיעשו את המטבע עגול ולא מרובע, כדי שבוה יזכור בעל הממון שגלגל הוא שחוזר בעולם ולא יתגאה בממונו, על דרך שאמרו למה נקראו זוזים שזוזים והולכים מזה לזה, ועל כן היה אפשר לומר שבוה התיקון כיון לטובת עצמו, לעשות לעצמו מזכרת על ידי צורת המטבע בעיגול כדי שלא יתגאה חס וחלילה בממונו שלו, ואז פרח יפרח מידו, לזה אמר שלם בממונו רצונו לומר שלם הוא מצד ממונו, שלא היה ממונו יוכל להיות לו סיבה להביאו לידי גאווה חס וחלילה, וא"כ לא היה צריך לעצמו בתיקון ומזכרת זה שעשה להם במטבע, ולמ"ד שווקים תיקן להם, גם כן היה אפשר שיאמר אדם כיון לטובתו כדי שישבו בחניות בניו ובני ביתו ויסחרו את הארץ ויריחו, ולז"א שלם בתורתו, שהיתה תורתו אמנותו לקבוע ישיבה בעסק התורה ללמוד וללמד, ומאחר שהיו ב"ב מחובשי בית המדרש אין להם עסק בחניות שבשווקים, ולזה אמר שלם בתורתו ובשלימות היא ללמוד וללמד לבניו ולבני ביתו ואין להם צורך בשווקים כי אין להם פנאי לכך, ונמצא כל מה שתיקן הוא לטובת אחרים, והיינו כדי שעל ידי כן לא ינכה לו הקב המזכות שלו, שיעשה עמו נסים בתנם מדה כנגד מדה: L

שם שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו. י"ל הוה ליה להקדים תורתו ולמה הזכירו באחרונה, ונראה לי בס"ד, כי מי שיש לו מחושים ומכאובות בגופו אינו יכול להיות שלם בתורתו, כי יסורי גופו יעשו לו ביטול תורה, וכן מי שאינו עשיר או יש לו עושר ורואה בו הפסדות אין לו דעת צלולה ללימוד התורה, לכן הקדים שתיים אלה, לומר מאחר שהיה שלם בגופו שאין לו שום מיחוש ומכאוב, וגם שלם בממונו שהיה עשיר ולא היה לו שום הפסד ונוק בממונו לכך היה שלם בתורתו, או נראה לי בס"ד לפרש שלם בגופו שהיה בריא אולם ואין לו שום מיחוש, ואל תחשוב שבריאות שלו בגופו באה לו

טרה ויגע להביא ההדס לכבוד שבת בשביל חבוב המצוה אלא בשביל הסגולה שלה, מפני שבזכות מצות ההדס לכבוד שבת זוכין לבנים צדיקים, ואם כן זה אפשר מתכוין לטובתו והנאתו, כי האב והאם מתכבדין בכך צדיק ומתכוין בכך כסיל, ולכן חזר וא"ל תסגי לך בחד, לך דייקא, שאתה זקן ואינך ראוי להוליד בנים, ואם כן למה לך שתי אגודות שהם אחד כנגד האיש, ואחד כנגד האשה, שבוה יהיו זוכין שיוולד משניהם בנים צדיקים, והשיב לו וכי אתה חושב שאני לקחתי שתי אגודות אחת בשבילי ואחת בשביל אשתי כדי שנוליד בנים צדיקים, אין זה כונתי, אלא כונתי לחבוב המצוה ביותר, ולקחתי שתיים א' כנגד זכור, וא' כנגד שמור, ואז עתה א"ל לר"א בנו חזי כמה חביבין מצות על ישראל, ובוה מובן ממילא מה שהוצרך בעל המאמר ללמדינו שהיה אותו גברא זקן:

שם הוה קא אריך ליה לבשריה. קשא בשלמא הוא בעצמו לא יכול לרחוץ ולנקות כל גופו מאחריי היטב, שיש מקום שלא תגיע ידי אליו וגם אין רואהו, אך למה הוצרך לעשות דבר זה על ידי חמיו, והיה להניח לר"א בנו לרחוץ לו, ונראה לי בס"ד דאמרו רבותינו ז"ל דהבן לא ירחץ עם אביו במרחץ משום הרעורר, וה"ה אדם עם חמיו, וכתב מור"ם בי"ד סימן רמ"ב דהאידנא נהגו לרחוץ מפני שאין דרכם לעמוד ערומים לגמרי עיין שם, ולכן ר"א כיון שהוא עצמו צריך לרחיצה נכנס למרחץ ערום, וכיון שנכנס ערום לגמרי ואביו גם כן היה שם ערום לגמרי לא הוה אפשר שירחצו ר"א בנו, ולכן נכנס הפב"י חמיו במלבוש אחר כי הוא לא היה צריך לרחוץ, והרחיץ את חתנו דבוה מותר, כי דוקא החתן לא יראה את חמיו ערום, אבל חמיו שרי לראות את חתנו ערום כנודע, ומ"ש אשריך שראיתני בכך, היינו כי במעלה שלי גם אתה תתעלה, וכמו שכתוב בריש אדרא דבהאי יומא אעטרו לרפב"י חמוך תמשין עטרין בשביל אורייתא דילך, ואם כן אוי שאמרת הוא מתהפך למספר טוב, ומ"ש מפרק לה ר' שמעון בר יוחאי כ"ד פירוקי הוא כנגד כ"ד צירופי שם אדנ"י, אבל י"ב פירוקי דר' פנחס בן יאיר הם כנגד י"ב צירופי הוי"ה, ולכן של ר' שמעון בר יוחאי עדיף טפי, כי אלו הקושיות והתירוצים הם תורה שבעל פה שהיא בחי' שם אדנ"י, והמספר מכוון לבחינת הלימוד היטב:

ובאופן אחר נראה לי דר' פנחס בן יאיר הוא היה רוצה בחזקת היד לקיים מצוה גדולה זו להרחיץ את ר' שמעון בר יוחאי הקדוש וכמו שכתוב במדרש פ' בהר מ"ש הלל הזקן כשבח הרחיצה שהוא מצוה גדולה להרחיץ האדם שנברא בצלם אלהים והבאתי דברי המדרש לקמן על דף נו"ן יעויין שם

76 שם הואיל ואתרחיש ניסא איזיל אתקין מלתא. יש להקשות מאי תלייא הא בהא, ונראה לי בס"ד דידוע דאמרו רבותינו ז"ל אם אדם עושים לו נס מנכין לו מזכותיו, אך יש צדיקים שיעשה להם כמה נסים ואינו מנכה להם כלום, אלא עושה עמהם הנסים בתורת צדקה, וכמו שכתבתי בס"ד על פסוק (תהילים כ"ד ה') ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישעו, אמנם זה תלוי בדבר אחד שאם אותו צדיק אוהב לעשות חסד חנם עם הבריות שעושים

בזמן הבית היו צריכין להכריז בר"ח אדר דשואלין ודורשין וכו', ה"נ תקנו עכשיו בזמן החורבן להקדים הקריאה ג"כ ל' יום קודם זכר למקדש דהיה הכרזה ל' יום קודם^ט. ועפ"ז אינו מוכרח לומר דקטן שיעשה בר מצוה מר"ח אדר עד ניסן הוא פטור מקריאה, די"ל דכיון דיתחייב במצוה אח"כ מחוייב השתא בקריאה, דהא

בזמן הבית היו צריכין להכריז בר"ח אדר דשואלין ודורשין וכו', ה"נ תקנו עכשיו בזמן החורבן להקדים הקריאה ג"כ ל' יום קודם זכר למקדש דהיה הכרזה ל' יום קודם^ט. ועפ"ז אינו מוכרח לומר דקטן שיעשה בר מצוה מר"ח אדר עד ניסן הוא פטור מקריאה, די"ל דכיון דיתחייב במצוה אח"כ מחוייב השתא בקריאה, דהא

סימן נה

תקון צרכי רבים בחדש אדר

ממערה אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל ואתקין מילתא דכתיב ויבא יעקב שלם ואמרי' שלם בגופו כו' אמר איכא מילתא דבעי לתקוני, אמרי ליה איכא דוכתא דאית בה ספק טומאה ואית להו צערא לכהנים לאקופי כו' כל היכא דהוה קשי טהרי' וכל היכא דהוי רפי צייניה ע"ש. היוצא לנו מאגדה זו דכל בר נש דמתרחיש ליה ניסא צריך לפקח ולחקן צרכי רבים וראיה ברורה מיעקב אבינו ע"ה דהואיל ונעשה לו נס שנתרפא מצלעתו לפיכך ויחן את פני העיר^א. ולפי הקדמה זו מעתה מה טוב ומה נעים דברי רבותינו ז"ל חכמי המשנה דאמרו במתני' דעושין כל צרכי רבים בחדש אדר, והיינו משום דאין לך חודש שנעשו בו לישראל נס כללי ומפורסם כמו בחדש אדר, שנגאלו בו אבותינו בימי מרדכי ואסתר ממש ממות לחיים ולהיהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר בחדש זה (ולא) [ולזה] יפה אמרו חכמים דחוב על ב"ד להשיגח בצרכי רבים בחדש זה שנעשה בו נס לישראל וכמו דמצינו ביעקב אבינו דמתוך שנעשה לו נס תיקן צרכי רבים.

יום ו' עש"ק כ' שבט תד"ר לפ"ק

תנן⁷ [בפ"ק דשקלים דף ב'] באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ובט"ו בו קורין את המגילה בכרכין ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוואות המים ועושין כל צרכי רבים וכו' ויוצאין אף על הכלאים עכ"ל המשנה. ולכאורה יש לתת טעם למה הטילו חכמים חיוב לעיין על צרכי רבים בחדש אדר יותר מכל השנה. דבשלמא בהנך תרתי דרישא בשקלים ובכלאים, כבר מבואר טעמו במגילה פרק בני העיר (כ"ט ב), בשקלים משום דבניסן בעי אקרוכי מתרומה חדשה, ומשו"ה קדמינן וקרינן באחד באדר דשואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, ולרשב"ג משום שולחנות כמו שנתבאר לעיל באריכות בתשובה הקודם לזה. ובכלאים משום דזמן זריעה הוא והוא ג"כ שם במגילה וע' תוס' שם ד"ה על הכלאים, אבל אינך צרכי רבים כגון תיקון דרכים ורחובות ומקואות המים וכל הנך צרכי רבים דקחשיב בירושלמי דשקלים בפרק קמא הלכה ג'. צריך לבקש טעם לזה.

ונ"ל לתת גם קצת תכלין לזה דכל התיקונים שנאמרו במשנתנו הם דוגמות התיקונים שתיקן יעקב

ועלה על דעתי דאולי יש ליתן קצת טעם לזה ע"פ הא דאמרינן בשבת ל"ג ב', דר"ש כ"י כר נפיק

ט. אולם רש"י במשנה מגילה כ"ט א' לא כתב כן וז"ל: קורין בפרשת שקלים להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמ'.

י. כל זה הוא אי נימא דקריאת פרשת שקלים היא במקום הבאת שקלים למקדש. וכ"כ בחינוך סוף מצוה ק"ה. אבל אי נימא דקריאת הפרשה היא במקום ההשמעה על השקלים שנהגה בזמן המקדש, ודאי שאין צורך לבר חיובא, וקטן יכול לקרוא פרשת שקלים, וראה לעיל סוד"ה ולפי זה.

א. דין זה אכן הובא להלכה ע"י המג"א כס"י רי"ח סק"ב וז"ל: משמע בשבת דף ל"ג דנעשה לאדם נס יתקן איזה צרכי רבים בעיר. ובמ"ב ס"י רי"ט סק"ב בסופו. ועי' עיון יעקב על העין יעקב שבת שם ובפתח הדביר אר"ח שם.

ראו חכמים על ככה ומה הגיע עליהם לתקן שכל צרכי רבים יעשו בחולו של מועד, ועוד כיון דמלאכה שאפשר לעשותו קודם יו"ט הוא, מה ראו חכמים להניחו לעשותו בחולו של מועד ולחלל יו"ט. ועוד היתה יותר נכון לתקן קודם יו"ט כדי שיהא הדרכים מתוקנין לעולי רגלים כמו שאמרו בסנהדרין י"א דמעברין השנים בשביל הדרכים והגשמים, כמו דתנינא שם אין מעברין את השנה אלא א"כ היתה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשמים וכו'. ופירש"י מפני הדרכים שנתקלקלו בימות החורף מפני הגשמים ועדיין לא נתקנו ולא יוכלו עולי רגלים לבוא עכ"ל. אבל לפי מה שכתבתי לעיל דעיקר הטעם דראוי לעיין בצרכי צבור בזמן שנעשו נס לישראל, א"ש גם הכא, דכיון דבניסן נגאלו אבותינו ממצרים מעבדות לחירות מאפלה לאורה, ועיקר זמן הגאולה היתה נמשך מט"ו בניסן עד שביעי של פסח שבו אמרו אבותינו שירה על הים, וא"כ ראוי לעיין בצרכי ציבור כל משך זמן ההוא וכנ"ל. וכי תנן נמי מתניתין בחוה"מ פסח תנן, ולא תימא דשינויא דחיקא הוא דמשנינא לך כיון דמתני' סתמא קתני, ומשמע דאף בחוה"מ סוכות הדין כן, דהא ליחא, דוודאי בדווקא קא משנינא לך דהא דומיא דיוצאין אף על הכלאים קתני, והתם וודאי בחוה"מ פסח תנן כמו שפרש"י בהדיא דף ו' בד"ה כאן בבכיר ע"ש. וא"כ מתניתין כוליה דכוותיה וק"ל. כל זה כתבתי רק ע"פ דרך הדרוש, אבל ע"פ דרך ההלכה יש לעיין בזה. ועוד חזון למועד אי"ה.

הנלע"ד כתבתי בעז"ה יום ו' עש"ק כ"ו שבט תרי"ד.

אבינו ע"ה בעיר שכם. דבאחד באדר משמיעין על השקלים, היינו כנגד זה שאמר רב התם דמטבע תיקן להם. ומתקנין את הדרכים והרחובות, היינו כנגד מה שאמר שמואל התם דשווקים תיקן להם. ואת מקוואות המים, היינו כנגד מה שאמר ר' יוחנן התם דמרחצאות תיקן להם. ובוודאי דיש לאגדה זו ענין גדול ע"פ הסוד ואין לנו עסק בנסתרות. וגם מה שתיקן רשב"י את הקברות היינו נמי מן התקונים שנחשב במשנתנו ומציינין את הקברות, ואיהו נמי עביד הכי כל דהוה קשי טהריה וכל דהוי רפי צייני כמו שהבאתי לעיל לשון הגמרא דלשם^ב.

ונ"ל נמי דהא דקאמר בתחילה בט"ו בו קורין את המגילה ואח"כ אמר ומתקנים את הדרכים, דר"ל דבו ביום שנעשה בו נס מתקנין את הדרכים ואת כו'. וכ"ה בהדיא ברמב"ם פ"ד (ה"א) מה' סוטה ובפ"ח מה' ערכין דבו ביום קאמר ומן הטעם שכתבתי^ג.

ועפ"ז יש ליישב גם הא דתנן בריש מסכת מועד קטן ומתקנין את המקולקלות במועד ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוואות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין את הקברות ויוצאין אף על הכלאים עכ"ל המשנה. ולפי המתבאר בסוגיא שם ו' ובפירש"י ותוס' שם ובירושלמי דשקלים, מוכח דתקנת חכמים הוא כן לתקן כל צרכי רבים בחולו של מועד, ולא דקמ"ל דמותר לתקן בחולו של מועד, ע"ש דמוכח בהדיא כן. וא"כ גם כאן יש לבוא בתפילת הבינינו מה

ב. כמק"א נתבאר דרשב"י עשה כן משום שרצה להורות לעם שאדם צריך להתעסק בצרכי רבים לצורך הרבים, ולא לטובת עצמו כמו שעשו הרומיים, וכטענת רשב"י לעיל בגמ' שם שלעצמם תיקנו, לכן כשיצא מהמערה התעסק בצרכי רבים כאלו, שאין בהם שום תועלת לעצמו שהרי לא היה כהן, ודו"ק.

ג. וכ"ה בהל' רוצח פ"ח ה"ו. וסייעתא לדברי רבינו יש למצוא בפ"י רבינו משולם לירושלמי ריש שקלים שאפי' בכרכים המוקפות חומה יוצאים שלוחי בית דין בט"ו באדר.

במקום חולי מותר באבל, רק שלא יהיה רחיצה של תענוג כמו איסטניס, ואף דלא הוי כחולה מ"מ באבל מותר. ומזה הוציא הגר"א כיון דאינו במקום חולי, אסור בט"ב וביו"כ אפילו באיסטניס, א"כ ה"ה רחיצה לתפלה ואף שאינה של תענוג אסור, דלא עדיף מאיסטניס. ומיהו רחיצה דשחרית דאינו רק להעביר הלכלוך זה בוודאי מותר, דלא מקרי רחיצה כלל, דהא בהדיא אומר הכרייתא דאם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רותץ כדרכו ואינו חושש והנלע"ד כתבתי בזה:

כה דברי ידו הרו"ש בלונ"ח הקשור באהבתו כל הימים המברכו בברכת כהנים:
שלמה הכהן מו"צ דפ"ק ווילנא

ומה שיש להעיר על לשון הטור בהלכות ט"ב דכ' דלא אסרו רק סיכה של תענוג מהא דחטטין. ואף די"ל דחטטין שאני כבר תמה ע"ז הלח"מ. ועוד יש להתעורר בזה בלשון הטור מה שלמד רחיצה ג"כ מחטטין, ולא הביא מהיו ידיו מלוכלכות, הרבה יש להאריך בזה אך אין כאן מקומו ובמק"א יתבאר א"ה. ומיהו לענין עיקר דברי הירושלמי נ"ל דט"ס נפל בירושלמי, וצ"ל אי במקום חולי אפילו בט"ב ויו"כ נמי כמו ביש לו חטטין דהוי כחולי אלא ודאי דאפילו אינו

הלכות תענית

סימן לה

קריאת ויחל כשאין עשרה מתעניין

ולכאורה נראה מדכללן כולן כאחד משמע דכולהו חד דינא אית להו. והרי בפריסת שמע קי"ל להלכה דאפילו בשביל אחד שלא שמע קדיש וברכו מותר לפרוס בשבילו כיון שיש עשרה בבהכ"ס. וכן בבהמ"ז כשיש רובא דמנכר שאכלו וחייבין בבהמ"ז והשאר אכלו ירק מצטרפין ומותר לזמן בשם. וא"כ בקריאת התורה נמי דכוותיה דמותר לקרות אפילו בשביל אחד, דהא משמע דכולהו חד דינא אית להו ובפרט דאין שום טעם לחלק ביניהם.

ואמנם אף אם נאמר כן מ"מ אין מזה ראיה לנ"ד, דשאני התם דהאחר ששמע קריאת התורה מ"מ היה מחויב בקריאת היום, רק שכבר יצא יד"ח והלכך עדיין מקרי בר חיובא, דהא קי"ל בכל הברכות אע"פ שיצא מוציא משום שכל ישראל ערבים זה בזה וחייב מתורת ערבות. אבל בנ"ד מי שאינו מתענה ואינו מאותו החברה לא מקרי מחויב בדבר כלל, ובהדיא איתא בר"ן בריש מגילה בשם הירושלמי דבן עיר אינו מוציא לכן כפר בקריאת המגילה כשמקדים וקורא ביום הכניסה, משום דלגבי בן עיר אינו זמן חיובא ולא שייך

בעז"ה תיתי שלמא רבא מן שמיא לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי ה"ה הרב המופלג בתורה וגדול ביראת ה' טהורה וכו' מו"ה אברהם נ"י מייסד ומחזק ח"ק עשירי קודש"א ואלהי אברהם יהיה בעזרו תמיד להיות ממזכי הרבים וכו':

נידון אשר שאל לנו ולדעתינו הלכה למעשה אם יכולים לקרות ויכל ביום עשירי קודש במנחה כשאין עשרה מתענים בבהכ"נ יען ששמע מפי איש אחד בשם מר אחי הגאון צ"ל שיכולים לקרות וביקש ממני לחוות דעתי בזה. והנה זה שעלה מצודתי היום בענין הזה.

והנה אף שזה לא שמענו הנה כיוצא בה שמענו. דלכאורה יש לחקור בבי' וה' או שבת במנחה אם אין עשרה בבהכ"נ שלא שמעו הקריאה רק רובא, ופשיטא היכי דליכא רק מיעוט שלא שמעו, אי מותר לקרות בס"ת בשבילם ולברך עליה. ולכאורה יש מקום להביא ראיה מהא דתנן במגילה (דף כ"ג ע"ב) דאין פורסין על שמע וכו' ואין קורין בתורה וכו' פחות מעשרה,

א. היינו אנשים שקבלו על עצמם תענית בכל יום עשירי.

דרכים מדכרי אהודי [וכדאמרין בשבת (דף קמ"ז ע"ב) דעשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת ומביאין אותן בידם כיון דרבים ניהו מדכרי אהודי ע"ש]. וכתב שם בהג"ה דכזה יתיישב מה שהקשה התוס' יו"ט בפ"ק דמגילה [מ"ב] דהאיך קורין בס"ת בשבת, דהא איכא ג"כ גזירה דשמא יעבירונו ודחק ליישב. אבל לפי דברי הגר"א ז"ל יש לומר דגם בקריאת התורה של שבת דהוא מתקנת משה רבינו, לא היה התקנה אלא על הציבור, דאם יש עשרה ביחד אז מוטל עליהם חיוב בס"ת, אבל אינו חובה על כל יחיד ויחיד, והלכך לא שייך גזירה, כ"כ שם הרב בעל מוציא לאור ספר מעשה רב הנ"ל:

וזה סייעתא לכאורה לדברינו הנ"ל דעל יחיד אינו מוטל חיוב, וממילא כל זמן דליכא עשרה דלא שמעו ליכא חיובא כלל, והלכך ממילא הברכה היא ברכה לבטלה. ואם רוצין להחמיר ולקרות צריכין לקרות בלא ברכה. וא"כ פשוט דה"ה בתענית צבור אם ליכא י מתענים בבהכ"נ אין לקרות בברכה. וכ"כ בהדיא בשו"ת עבודת הגרשוני בס"י נ"ז דכתענית בה"כ אם אין עשרה מתענין בבהכ"נ אין לקרות ויחל במנחה כלל, וגם בבוקר לא יקראו רק בפר' השבוע ע"ש. וא"כ כ"ש בתענית דעשירי קודש דעיקר הקריאה בקושי התירו, דלכאורה לא עדיף מתענית שמתענים בער"ה ובעשרת ימי תשובה דדינם כתענית יחיד ואין קורין ויחל. אך כיון שכבר התירו פרושים את הדבר התירו, ומ"מ הבו דלא להוסיף עלה.

והן אמת דראיתי להפרי מגדים ז"ל באו"ח בס"י (תס"ב) [תצ"ב במשב"צ סק"א] שחולק על דברי עבודת הגרשוני הנ"ל וכתב דמדכתב הרשב"א ז"ל כתשובה (ח"א סי' פא) דבדליכא עשרה שמתענים בבהכ"נ אין יכול לומר הש"ץ ענינו בין גואל לרופא

בזה ערכות. וא"כ בנד"ד דלגבי האדם שאינו מתענה לא מקרי זמן חיובא אינו יכול להוציא לאנשים מאנשי החברה המתענים, וא"כ אפשר דה"ה דא"א לצרפו נמי מהאי טעמא. וכל זה הוצרכנו לחלק אם נחליט דגבי קריאת התורה יכולין להוציא ס"ת ולברך עליה אף היכא דליכא עשרה שלא שמעו הקריאה. ואכן באמת ראיתי להחיי אדם בכלל ל"א (סעי' י"א) שנסתפק בזה וז"ל שם: צ"ע אם כולם שמעו קריאת התורה ויש איזה בני אדם שלא שמעו אם מותר לקרות עוד הפעם בשבילם, ולא דמי לפריסת שמע דהתם כל יחיד מחויב אותה ברכה, אבל הכא החיוב רק שישמע קריאת התורה, וחכמים תקנו שיברך משום כבוד הצבור. וי"ל דלא תקנו אלא כשהציבור חייבין בקריאה אבל לא בשביל יחיד וצ"ע עכ"ל ב:

ובאמת דעוד נ"ל טעם אחר לזה, דאולי דמעיקרא לא נתקן לקרות בס"ת ולברך עליו רק אם איכא עשרה בבהכ"נ שהתפללו ביחד. ולא דמי לפריסת שמע דהוא חובה על כל יחיד ויחיד לשמוע קריש וברכו, רק דאסור לומר בפחות מ', אבל בקריאת התורה אפשר דלא רמי חיובא כלל. וראיה לדברינו ממש"כ בס' מעשה רב (סי' קע"ה) מהנהגות רבינו הגדול הגר"א ז"ל שהקשו לו ז"ל דלפי דעתו דיש חיוב לקרות מגילת שיר השירים ורות וקהלת ולברך עליהם אקב"ו על מקרא מגילה כמו על מגילת אסתר, א"כ היאך קורין מגילות האלו בשבת, והא איכא גזירה דשמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר משום דהכל חייבין ואין הכל בקיאי, וגזירה דשמא ילך אצל בקי ללמוד, והשיב דלא דמי למגילת אסתר דהתם חובה על כל יחיד ויחיד מתקנת מרדכי ואסתר ושייך גזירה, אבל במגילות האלו אינו מוטל חיוב על כל יחיד ויחיד, ורק אם איכא צבורא בבהכ"נ מוטל עליהם חיוב לקרות, וגבי צבור לא שייך גזירה

ב. בר"ן מגילה ה' א' מבואר שאם יש רוב מנין שלא קראו, מוציאין ס"ת בשבילם. ומובא בשם גדול אחד בבה"ל ריש סי' קמ"ג. וראה להלן בהערה ד'.

ג. ועי' בפעולת שכיר שם.

ד. במעשה רב שלפנינו ליתא. וראה כמלחמות ה' להרמב"ן מגילה ה' א' חלוק זה בין מגילה לקריאת התורה דמגילה הוא חובת יחיד, וקריאת התורה היא חובת ציבור, אלא שלדעת הרמב"ן שם כל הנשנה במגילה כ"ג ב' (הג"ל) היא חובת ציבור וצ"ע בזה. ועי' מג"א סי' ס"ט סק"ד. וכן נראה משו"ת מהר"י ברונא סוס"י ר' שבמגילה המצוה היא הקריאה, דכל יחיד ויחיד חייב לקרוא. ואלו בקריאת התורה אין חובת קריאה על כל אחד ואחד. אך יתכן דס"ל שיש חובת שמיעה על כל אחד ואחד וע"ש בס"י ק"ג. ואולם בראב"ן בס"י ע"ג מבואר שבקריאת התורה, הקורא מוציא כל יחיד ויחיד, והוי כאלו קרא בעצמו. וכציונים לתורה כלל ט' הביא משו"ת רדב"ז ח"א סי' תקע"ב שאין הקורא בתורה מוציא את הצבור, ואינן נחשבין כקוראין בתורה. ועיי"ע בשו"ת צמת צדק (החדש) או"ח סי' ל"ה ובחשק שלמה מגילה ה' א'.